

*Tegning
af H. Funch
i For Unge
og Gamle, 1878.*

Kaninen

Oryctolagus cuniculus
f. domestica (Lepus cuniculus)

Illustration: Nordfoto.

Kanin, fællesgermansk, ældre nydansk d.s., lånt via plattysk fra latin *cuniculus*, oprindeligt et iberisk ord (spansk *conejo*); vildkaninen stammer fra den iberiske halvø, hvor fønikiske kolonister forvekslede den med klippegrævlingen, semitisk *shephan*, hvorfor de kaldte landet *i-shephan-im*, af romerne latiniseret til *Hispania*. Sandsynligvis i persontilnavnet *Konke* o. 1450 (1); *konnike* 1500-t (2).

LITTERATUR: (1) 314 2.1,596; (2) 365 2, 589.

HISTORISK

Tamkaninen hører til de kulturhistorisk yngste husdyr. Meget små knogler fra o. 1000 i Trelleborg kunne stamme fra dyr hjembragt af vikingerne fra Frankrig, men de er snarere af yngre dato (1). Iflg. kong Valdemars jordebog o. 1230 levede der vilde kaniner (cyning, cuning) på Orø, Sprogø og Amrum, formentlig udsat som jagtobjekter. Den lille ubeboede Dejrhø ved Ærøskøbing omtales o. 1650 af ejeren, hertug Christian, som »øen hvor kaniner er sat ud« (2). O. 1835 fandtes vildkaniner flere steder på Sønderjyllands vestkyst, o. 1920 kom en invasion over grænsen, og de vilde kaniner blev en plage for sønderjyske landmænd, haveejere og kirkegårde, ligesom tusinder underminerede de syd-lollandske diger; 1985 var der på Fanø skønsmæssigt 30.000 (3).

Tamkaninen må være ført hertil af munkene, klostrene havde et undertiden ret stort kaninhold, idet kødet af ufødte unger var en tilladt fastespise; de flød i fostervandet og blev regnet for fisk. Toldrullen 2/12 1640 anfører 2.000 sorte og 4.000 grå kaninskind, 1645 omtales kaninskind til at varme halsen. Historiske belæg for dansk kaninavl haves først fra midten af 1600-t. Frederik III's dronning Sofie Amalie, der især interesserede sig for de mindre husdyr, havde på Dronninggården i Holte bl.a. høns og gæs, og på »kaninholmen« i Furesøen en mængde kaniner under opsyn af en kaninmester (4), vel identisk med den kaninhave, der 1682 lå

ved Kongevejen n.f. København (5); Kaningården ligger ved Furesøen.

1763 skrives, at »kaniner findes på nogle steder, ikke som landets egne, men indførte og forplantede af liebhavere« (6), og 1822 (7): »Man køber kaninharer hos kælderfolk i København, der opfører dem til salg – ikke for nyttens skyld, men som morskab, til fornøjelse for børn, hyppigt på landstederne i nærheden af hovedstaden«. I vor tid værdsættes kødet ikke som menneskeføde. I en kogebog fra 1865 hedder det: »Kødet af kaniner er ingen almindelig spise og smager ikke godt, dog er ungerne de bedste«. For at bedre kødets smag blev tilrådet at fodre med persille og timian den sidste tid før slagtingen og at lade dyrene gnave på grene af enebærbusken (7a). Der er stadig mange danske, som har aversion mod at spise kaninkød.

De ældre skrifter om kaninavl understreger, at kaninen mest egner sig for småkårsfolk og små landbrug, og at en udvidelse er mulig »hvis man kan overvinde den tåbelige fordom, som de fleste steder i Danmark hersker mod kødets anvendelse til menneskeføde« (1881; 8). En landbrugsordbog 1879 mener ikke, at der er ført bevis for at kaninavl kunne få nationaløkonomisk betydning, og »hidtil kan den næppe siges at være nået videre end som genstand for underholdning« (9).

Rationel kaninavl her i landet begyndte først fra o. 1875. Der blev agiteret for, at småbrugene holdt kaniner til egen kødforsyning, og givet anvisninger på dyrets røgt og pleje samt oplysninger om de racer, der egnede sig bedst til kød- eller skindproduktion.

6. marts 1895 stiftedes »Foreningen til Kaninavlens Fremme i Danmark« (nu Danmarks Kaninavlforening). En af stifterne, Zoologisk Haves direktør Jul. Schiøt indså, at skulle der oparbejdes et hjemmemarked for kaninkød, måtte der fremavles en hårdfør og nøjsom, hurtigt slagtefærdig kanin stor nok til et familiemåltid. Den danske kanin var for lille, og han krydsede den med den belgiske kæmpekanin. Den 5. kaninudstilling holdtes 18.-21/8 1899 i Zoologisk Have med 227 udstillingsnumre; »en frokost serveret for den del af dem, der deltog i åbningsfesten, skal efter sigende have været vel skikket til at øge interessen for kaninhold, da de af kaninkød fremstillede retter smagte godt og i alle måder var tiltalende« (10).

Statens Husdyrbrug begyndte 1937 fodrings- og avlsforsøg med kaniner og landsforeningen Dansk Arbejde gik ind for en udvidet kaninavl til eksport; året efter oprettedes landsforeningen »Danske Kaninavlernes Andels-Exportforening«, som satte system i avlen. Omtrent samtidig begyndte fire fjerkræslagterier at modtage kaniner, 1939 slog fore-

ningen til lyd for avl af angorakaniner (eksport af ulden), og Falstergarn-Spinderiet påtog sig at forarbejde råvaren. Samme år startede Scandinavian Rabbit Company a/s med egen farm ved Korsør. Denne havde i efteråret 1943 3.-4.000 dyr. Landsforeningen »Danske Angora Producenter« havde november 1943 1.200 medlemmer med 20.-30.000 dyr, og årets produktion blev beregnet til 3.-4.000 kg angorauld (11). 1942 nedsattes »Fællesudvalget til Kaninavlens Fremme«.

»Man har fra gammel tid kaldt kaninen 'den fattige mands gris', men dette synspunkt kan næppe opretholdes mere efter at kaninkødet i en årrække har hørt til de dyreste kødsorter vi producerer« (1965; 12).

LITTERATUR: (1) 530 242f,260f; (2) 375 45; (3) 51 9/6 1950, 9/8 52, 16/2 53, 24/7 54, 6/3 56, 7/7 62, 17/12 85; 621 1943-44, 353; (4) 84 9f; (5) 365 2,479 og 5,556; (6) 574b 1,670; (7) 148 6,261; (7a) 640b 90; (8) 752 63; (9) 407 3,367; (10) 409 1899, 475; (11) 621 1943-44,641; (12) 540b 11.

Kaninskind er næsten lige så dyre som hareskind, de anvendes til foer, kaninhår til filthatte, strømper, handsker m.m. (o. 1800; 1); skindet benyttes nu til kraver, besætning og imitation af dyrere pelsværk (2).

Afskårne kaninpoter kan bruges som vinduesviskere (3).

»Andre vil påstå, at når man koger en kanin med hud og hår så mør, at man kan trykke saften af den gennem et klæde, så skulle man ved at bestrøge væggen og sengesteder dermed kunne fordrive vægelus. Jeg tør, som noget jeg ikke selv har prøvet, ikke indestå for rigtigheden deraf« (1797; 4).

Kaninfedt er anført i apotekertaksten 1619. For nyregrus og blæresten gnides underlivet nogle uger med kaninfedt, »så påstår den gamle læge, som har brugt nævnte metode, at patienten skal blive aldeles rask, dog tilføjes, at den svage også en gang om ugen må spise bouillon af kaninkød« (1838; 5). Unge pigers brystkuder pålægges kaninskind med hårene mod kroppen (1854; 6).

Kaninens højre bagben bæres som lykkeamulet; små børn skal have godt af at blive strøget blidt på kinden med en kaninfod, og »ofte lægger man den ned i barnevognen til det spæde barn« (1973; 7). Kaninen er et hyppigt anvendt forsøgsdyr.

LITTERATUR: (1) 184 9.1,1797,621; 357 78; 370 1,54; 257a 34; (2) 457b 1,581f; (3) 409 1896, 233; (4) 184 9.1,620; (5) 567 1838,143 (»husråd fra det 14. årh.«); (6) 323 76; (7) 569 85.

TALEMÅDER

Kanin = en underlig mand (Jylland; 1); ung, uerfaren person: flere steder øgenavn til ny elev på seminarium; ved kaningildet på Jelling seminarium o. 1900 blev de ny elever optaget i »det menneskelige samfund« og fik de lange ører vasket (2); nyt medlem af en roklub, får sin »kanindåb«, udtrykket menes opstået i 1880'erne (3); en vegetar jf. kaninfoder = råkost (4).

Kaninhop – hurtigt samleje; kaninpike = elektrisk stiksav; kaninpis = te (4); klippe kaniner = misse, glippe med øjnene (om den søvnige) (5), eller narre, »ordne« en person (6); mimre som en kanin (1845ff; 7), springe som en kanin.

Det var kaninen som begyndte – udtrykket blev kendt efter at det 1928 var refræn i en revue; det stammer formentlig fra en tysk billedbog 1828 (8).

LITTERATUR: (1) 178b 2,86; 172 2,132f; (2) 178b 2,86 jf. 547 9,1201(1913ff); 71 97; (3) 547 9,1201 (1919ff); 547b; (4) 24 88; (5) 390c nr. 3973 sml. 4222; 71c 54; (6) 547 9,1200; 71 166; (7) 547 14,73; (8) 747 110f.

PROSA OG POESI

Den er tilsyneladende fuldstændig hensunken i betragtninger over sit eget indre, dens blik og hele åsyn er fuldt af harmoni, ro og fuldkommen lykke. Den ligner en navlebetragter eller en Buddha i kaninskikkelse *Achton Friis* (1). Han tog undertiden selv kaninerne ud af buret og lod dem springe på havegangen; oftest bevægede de sig blot i de sædvanlige korte bump, men det kunne ske, at friheden ligesom gjorde dem kåde, så de gjorde sig lange i nogle mærkelige svajende spring *Ellen Raae* (2).

Et par vilde kaninunger farer forvirrede rundt om benene på en og forsvinder i deres huller. Det ser

ud, som om nogen stod dernede og halede dem ind med en snor – svup! Overalt ... tumler kaninerne forfjamskede rundt mellem tjørne eller farer som et skud fra hul til hul. – De vilde kaninunger, der sorte, bleggrå og gule farer fra hul til hul i klitternes kam eller fra krat til krat, med ild i halen som en flok løsslupne djævle, der nylig er kommet op for at holde sommerferie på jorden *Achton Friis* (3).

Kanin · sølvgrå · hvid hale · lever af salat · græs, gulerødder · sidder nu · mens jeg mindes dette · og pudser sine fødder, · har en pude af fedt · under sin hage, · under snuden jerngrå kaninhår · der mimrer · og simulerer forskrækket · når mine høns er ude *Flemming Rydén* (4).

Napoleon sidder i kassen tavs · og mimrer så sært med sin snude. · De røde øjne blinker polisk · som havde han noget at skjule *Børge Janssen* (5). De hvide kaniner · med øjne røde, · småpurkes legetøj – · tamme og søde. · · De mimrer og æder · alt, hvad dem gives, · og hopper om i · et bur og trives *Aage V. Reiter* (6); to små kaniner, der leger og vokser · og skyder knopper og bliver til fler *Mads Portman* (7).

Vimse gnavernundes tyggen, · sneppeøjne – som rubiner · lurende fra kasse-skyggen, · spændt og rejst ét silkeøre, · ét strakt kælent hen ad kugleryggen *Marinus Børup* (8); en hvid kanin med øjne · som vågelampen på køkkentrappen *Ove Abildgaard* (9).

Ellen Raae, Kaninen (10); Frederik Schaldemose, Haren og kaninen (fabel) (11).

LITTERATUR: (1) 213 1,55; (2) 619c 82; (3) 213 1,22 (Mejlø), 2, 112 (Vejrø ved Samsø); (4) 615 upag.; (5) 338 12; (6) 605b 70; (7) 576 22; (8) 101d 35; (9) Glæde over Danmark 30; (10) 619c 79-87; (11) 630 173f.

»Lille kanin
og store kanin«.
Tegning af
Jørgen Clevin til
Mit Skatkammer, 1951.

